

Mikulová, Iva

Vzpomínka na profesorku Margitu Havlíčkovou

Theatralia. 2023, vol. 26, iss. 2, pp. 12-14

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/TY2023-2-2>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78980>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20231130

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Vzpomínka na profesorku Margitu Havlíčkovou

„Nelze zajisté pochybovat o tom, že drama jako literární druh je jednou z forem svědectví člověka o sobě samém, o postavení člověka ve světě a o vztahu člověka ke světu vůbec.“

Tak zní první věta studie s názvem „Rovnováha dramatu, rovnováha světa“ profesorky Margity Havlíčkové publikované v časopise *Divadelní revue* v roce 1991. Článek vycházel z její diplomové práce obhájené v roce 1974 na tehdejší Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně (dnešní Masarykově univerzitě) pod vedením Artura Závodského. Jistou pikantérií úvodního listu práce je shoda profesorčina rodného příjmení s příjmením jejího školitele – ve skutečnosti se jednalo opravdu jen o náhodu, či spíše osud, jak říkávala sama paní profesorka. Na tehdejší normalizační dobu si dala odvážně za cíl zkoumat čas v dramatu z ontologického hlediska a v textu hledala rovnováhu mezi „postavením lidské myšlenky jakožto vertikální opozice v rámci horizontálního časového uplývání“. Jednodušeji řečeno, vztahu duchovního času realizovaného ve sféře tvůrčí umělecké činnosti proti času tranzitivnímu, času běhu světa.

Tato diplomová práce zůstala dle mého názoru neprávem pozapomenuta – ale věřím, že dříve nebo později se najde někdo, kdo na její východiska a závěry tematicky naváže. Možná zůstala pozapomenuta i z toho důvodu, že následující profilace profesorky Margity Havlíčkové se stočila od teorie k historii, konkrétně se začala zaměřovat na divadlo v období 17. a 18. století v českých zemích. Spojení „v českých zemích“ však neznamená pouze česky hrané divadlo, neboť, jak paní profesorka neustále nesmlouvavým způsobem připomínala, mluvíme-li o starším divadle, až do nedávné současnosti se jedná především o německojazyčné divadlo, a teprve později také o divadlo v českém jazyce. Dokladem tohoto celoživotního bádání budiž jeden ze společných projektů se Sylvou Pracnou a Jiřím Štefanidesem, třídílné *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku* mapující provoz divadel v 18. až 20. století.

Paní profesorka o divadle tohoto období vždy uvažovala v jeho zcela příznačně transnacionálních rovinách a vždy připomínala důležité obchodní a potažmo také di-

vadelní trasy, po nichž umělci dříve cestovali. Úběžníkem těchto cest se pro ni, rodačku z nedalekého Vranova, stalo poměrně pochopitelně Brno, se kterým ji pojil veškerý osobní i profesní život. Výsledkem těchto bádání, uskutečňovaných z velké části na jejím milovaném Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea, kde téměř tři desetiletí pracovala jako odborná pracovnice ve funkci kurátorky, se stala kniha *Profesionální divadlo v královském městě Brně 1668–1733*. Vznik velkých syntetizujících dějin brněnského divadla byl jedním z projektů, které paní profesorka promýšlela nejen do posledních chvil svého aktivního akademického působení, ale i po konci své kariéry. Docházela jsem za ní na občasně návštěvy a při každé jedné mi kladla na srdce, že je potřeba vytvořit badatelský tým, interdisciplinární a napříč vícerem pracovišť, který se tohoto úkolu chopí. Nemohla se stále smířit s faktem, že dosud nemáme zpracované dějiny brněnského Divadla na Veverí nebo například Divadla na Výstavišti. Osobně věřím, že ke splnění tohoto jejího přání jednou v budoucnosti dojde a že tento teatrologický dluh brněnskému divadlu splatíme.

Sama se stala součástí dějin brněnského divadelnictví aktivním působením v souboru Pirám, jehož vznik podnítila. Dramaturgie souboru se vymykala normalizačním cenzurním omezením, jeho surrealistické směřování (plakáty k inscenacím navrhoval grafik Jiří Havlíček) nezůstalo bez povšimnutí stranických orgánů. Odvaha inscenovat drama Jiřího Koláře *Chléb náš vezdejší* byla potrestána zákazem činnosti souboru, které se – kdyby nebylo zrušeno – mohlo zapsat mezi alternativní soubory tehdejší brněnské scény, například vedle Divadla na provázku. To vzniklo o pár let dříve a u jeho zrodu stál významný divadelník, dramaturg, pedagog a historik Bořivoj Srba. Muž, který svým pedagogickým a aktivním divadelním působením navždy ovlivnil profesoričinu smýšlení o tomto uměleckém druhu. Příznačně byla poslední redakční prací paní profesorky útlá kniha rozhovorů právě s tímto brněnským divadelníkem z roku 2019 nesoucí název *Divadlo, můj osud*.

Paní profesorka možná nedokázala „flexibilně“ a úplně splynout s tranzitivním časem akademické přítomnosti, se zrychlením mediální doby, s výkonnostními nároky. Jejím časem jako by navždy zůstával primárně onen čas vertikální, čas duchovní, čas umožňující nám ulpívat v tématu, v našem badatelském puzení, dopřávající nám kontemplativní čas promýšlení. Myslím, že jejím velkým životním přáním bylo, mít především čas na práci, na ponory do doby, která už uplynula. Jak vždy s oblibou říkala v posledních letech, když opakovaně procházela své nafocené archivní materiály: „Já s dovolením odcházím do svého 18. století.“

Mladí studenti a studentky – samozřejmě kromě jejích kolegů a kolegyň z Masarykovy univerzity nebo Janáčkovy akademie múzických umění – byli těmi, kdo ji kromě rodiny a vnučat udržovali v kontaktu se současností. V období covidu velmi trpěla odloučením od katedry a od setkávání se se studujícími. Občas propadala skepsi, jestli jsou studenti/ky dostatečně motivovaní, jestli je studium baví a jestli se do něj propadají s absolutností, na niž byla zvyklá ona sama ze svých studií. Několikrát po mně chtěla ujištění, že studium divadelní vědy není pro studenty/ky „třemi vejci do skla“. Upomínala tak na scénu z filmu Martina Friče *Tři vejce do skla*, v níž si Vincenc Babočka vybírá z jídelního lístku tím způsobem, že zakryje názvy jídel a sjede prstem

až dolů na nejlevnější položku – tou jsou tři vejce do skla. Paní profesorka se obávala, zda pro studenty/ky není tento obor jen „snadnou“ studijní položkou. Odpovídala jsem jí vyprávěním o našich aktivitách, o podnětech, které přicházejí od studentů/ek, o jejich vlastním divadle, o navyšujících se počtech studujících... a paní profesorce se vždy ulevilo a spokojeně se usmála.

Děkuji paní profesorce za všechny vertikální i horizontální čas, který jsme spolu mohly strávit nejen v jedné kanceláři při rozpravách o divadle, o archivech, o nutnosti kritického uvažování, při promyšlení konceptů psaní dějin, při vyprávění historek, za všechna vzpomínání, pracovní i osobní, která nás poté spojovala už v tom mimoa-kademickém čase na procházkách při venčení psů v Jundrově nebo během povídání v kuchyni. Na jejich tranzitivní část nezapomenu, jejich duchovní rozměr ve mně bude doznívat a bude se znovu uvádět v život při dalších rozpravách, diskusích, v nových projektech a úkolech. Dovolím si tímto rozšířením směrem do budoucnosti pomyslně spojit dvě kolmé strany horizontály a vertikály diagonálou, která ten čas uzavře do trojúhelníku věčnosti.

Toto své vzpomínání na paní profesorku bych ráda zakončila posledními větami z již zmíněné studie. Myslím, že i po padesáti letech zůstávají stále platnými.

Také dnešek se pokouší hledat boha, leč je to stále jen hledání osamělého jedinice. Hledáme boha sami v sobě a bůh je roztržštěn v milióny individuí, kterým je odepřena možnost dorozumění. Krize dramatu je v tomto směru jasným svědectvím. Jestliže nám však drama, a umění vůbec, ukázalo a stále ukazuje, kde leží zdroj krize, pomůže nám najít cestu zpět ke spáse, cestu zpět k milostivé uspořádanosti Řádu? Pomůže nám znovu nastolit rovnováhu světa? (HAVLÍČKOVÁ 1991)

za Katedru divadelních studií

Iva Mikulová

Bibliografie

HAVLÍČKOVÁ, Margita. 1991. Rovnováha dramatu, rovnováha světa. *Svět a divadlo* 2 (1991): 5: 96–102.

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.